

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. „Ochrona uczuć religijnych w polskim prawie karnym”.

Celem pracy jest analiza prawnokarnej ochrony uczuć religijnych oraz udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy obowiązująca koncepcja ich ochrony jest uzasadniona. Praca ma na celu przeanalizowanie i usunięcie rozbieżności interpretacyjnych, występujących zarówno w doktrynie prawa karnego, jak i w orzecznictwie, związanych z konstrukcją przestępstwa z art. 196 k.k., która pozostaje niezmienna od prawie 70 lat.

Praca składa się z pięciu rozdziałów odpowiadających badanym zagadnieniom. W rozdziale pierwszym zaprezentowano sposób pojmowania wolności sumienia i wyznania oraz wolności słowa i ich wzajemne relacje. Przedstawiono wynikające z Konstytucji RP prawo do wprowadzania ograniczeń praw i wolności, z zastosowaniem zasady proporcjonalności, przesłanki konieczności oraz koncepcji „istoty” tych praw i wolności. Przeanalizowano możliwość ograniczania wolności ekspresji w sytuacji kolizji wolności sumienia i wyznania z wolnością słowa. Omówiono możliwość dochodzenia praw, w przypadku obrazy uczuć religijnych, na gruncie prawa cywilnego. W rozdziale drugim przedstawiono zmiany w sposobie postrzegania wolności religii i ochrony uczuć religijnych następujące na przestrzeni wieków.

Dopełnieniem obrazu pojmowania wolności sumienia i wyznania oraz wolności słowa, a także ich wzajemnych relacji, jest przedstawienie w rozdziale trzecim sposobów rozstrzygnięć konfliktów tych wolności przez ETPC, poprzedzone prezentacją regulacji określających powszechne i europejskie standardy wolności myśli, sumienia i wyznania, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości limitacji wolności ekspresji w sposób określony w art. 196 k.k.

W czwartym rozdziale dokonano analizy normatywnej i oceny konstrukcji przestępstwa obrazy uczuć religijnych. Pod rozwagę zostały poddane poglądy prezentowane w nauce prawa karnego, jak i orzeczenia sądowe w sprawach o obrazę uczuć religijnych. Analizie poddano propozycje zdefiniowania przedmiotu ochrony, znamion strony przedmiotowej czynu zabronionego, w tym czynności wykonawczej i związku przyczynowo-skutkowego oraz znamion strony podmiotowej przestępstwa obrazy uczuć religijnych. Przedstawiono także zgłaszane w ostatnich latach propozycje nowelizacji prawnokarnej ochrony uczuć religijnych oraz odniesiono się do kwestii zasadności penalizacji przestępstwa polegającego na zamachu na te dobra prawne i zarzutów, iż nieobjęcie ochroną w art. 196 k.k. przekonań światopoglądowych stanowi naruszenie konstytucyjnych zasad bezstronności władz publicznych w sprawach przekonań religijnych, światopoglądowych i filozoficznych (art. 25 ust. 2) oraz równości wobec prawa (art. 32 ust. 1). Przeanalizowano możliwość penalizacji przestępnego zachowania sprawcy, będącego wyrazem jego wolności ekspresji artystycznej.

W piątym rozdziale omówiono okoliczności mające wyłączać odpowiedzialność karną za przestępstwo obrazy uczuć religijnych. Analizie poddane zostały prezentowane w literaturze propozycje stworzenia tzw. pozaustawowego kontratypu sztuki, czy możliwości wyłączenia odpowiedzialności sprawcy ze względu na zgodę pokrzywdzonego w sytuacji, gdy rozmyślnie zapoznaje się z treściami obrażającymi jego uczucia religijne w celu złożenia zawiadomienia o przestępstwie. W związku z odrzuceniem możliwości wyłączenia odpowiedzialności sprawcy ze względu na zgodę pokrzywdzonego lub tzw. kontratyp sztuki, przeanalizowano możliwość zakwalifikowania zachowań realizujących znamiona przestępstwa obrazy uczuć religijnych do jednego z ustawowo określonych kontratypów.

W pracy dowiedziono postawione tezy, wskazując, że zasadnym jest utrzymanie w niezmienionej formie prawnokarnej ochrony uczuć religijnych, wyznaczającej granice wolności słowa i twórczości artystycznej. Istnienie prawnokarnej ochrony uczuć religijnych jest nie tylko dopuszczalne w polskim systemie prawa, ale również konieczne. Brak jest podstaw do uznania, że w przypadku przestępstwa obrazy uczuć religijnych wyłączenie odpowiedzialności karnej może nastąpić na podstawie tzw. kontratypu sztuki lub zgody pokrzywdzonego. Nie ma także podstaw do przeprowadzenia postulowanej nowelizacji art. 196 k.k., gdyż w sposób prawidłowy zapewnia on ochronę uczuciom religijnym.